

*Казанська Л. М.,**здобувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
провідний фахівець (юрисконсульт) юридичного відділу
Національного університету державної податкової служби України*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

Анотація. Стаття присвячена аналізу наукових поглядів щодо визначення поняття криміналістичної характеристики злочинів, зокрема пов'язаних із корупцією, та виокремлення її типових складових елементів.

Ключові слова: криміналістична характеристика, елементи криміналістичної характеристики, корупційна злочинність, неправомірна вигода.

Постановка проблеми. Практична і теоретична спрямованість діяльності з виявлення та розслідування злочинів ґрунтується на пізнанні сутності самого діяння, його системної організації, внутрішніх і зовнішніх зв'язків, які в криміналістиці відображені в категорії криміналістичної характеристики злочинів.

Дискусії, які точилися навколо появи криміналістичної характеристики в просторі науки криміналістики, не вщухають дотепер. У зв'язку з неоднозначним ставленням учених до необхідності існування вказаної категорії на сьогодні є актуальним підвищення прагматичної функції криміналістичної характеристики окремих видів злочинів, виявлення кореляційних зв'язків між її елементами, що сприятиме побудові типових слідчих версій, а це в свою чергу відкриватиме шляхи до розкриття злочинів, зокрема пов'язаних із корупцією.

Першоджерелом наукової думки щодо появи такої категорії, як «криміналістична характеристика злочину» є праці Л.О. Сергєєва та О.Н. Колісниченка. У подальшому намагання вчених-криміналістів визначити її місце в теорії та практиці розслідування злочинів неодноразово ставали предметом живих дискусій. Вагомий внесок у розвиток поняття та структури криміналістичної характеристики злочинів зробили О.М. Васильєв, В.П. Бахін, І.А. Возгрін, І.Ф. Герасімов, В.А. Образцов, М.В. Салтєвський, В.Ю. Шепітько, Н.П. Яблоков та інші.

Метою статті є визначення поняття криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із корупцією, та виокремлення її типових складових елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим як визначити елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із корупцією, необхідно зробити короткий екскурс в історію виникнення самого поняття «криміналістична характеристика» та визначити дефініцію.

Криміналістична характеристика злочинів – це відносно нова категорія, яку введено в науковий апарат криміналістики наприкінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття.

З моменту зародження теорія криміналістичної характеристики злочинів пройшла складний шлях від фрагментарних і не завжди системних досліджень до розвинутої науково-практичної конструкції, яка знайшла відображення в роботах авторитетних учених-криміналістів. Водночас ставлення до цього феномену в науці неоднозначне: з одного боку, існують висловлювання про абсолютну непотрібність, штучність категорії криміналістичної характеристики злочинів, з іншого – про необхідність подальшого її дослідження та розвитку. Як проміжні

погляди можна вказати думки деяких учених про необхідність заміни поняття «криміналістична характеристика злочинів» іншими термінами, так чи інакше узагальнюючими результати криміналістичного дослідження злочинів у їх системній єдності [1, с. 28].

Дослідження криміналістичної характеристики злочинів тісно пов'язано з відомою полемікою щодо практичної необхідності цієї категорії. Багато в чому дискусія була викликана відомим висловлюванням Р.С. Белкіна про те, що слід відмовитися від терміну і поняття «криміналістична характеристика злочину», який, на його думку, зжив себе і з реальності перетворився в ілюзію, у криміналістичний фантом.

Прихильники такої позиції негативно ставляться до ідеї існування закономірних зв'язків між обставиною вчинення злочину, відомостями про особу та іншими елементами злочину, які, на думку вчених, не забезпечують розкриття окремого діяння. Суперечки про необхідність криміналістичної характеристики злочинів були викликані низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів. До них можна віднести новизну такої категорії криміналістики; відсутність чітко сформованого її складу; наявність конкуруючих понять – «кримінально-правова характеристика злочину» і «обставини, що підлягають доказуванню в кримінальному процесі», а також наявність різних взаємозамінюючих термінів («модель злочину», «механізм злочину», «криміналістична характеристика механізму злочину» та інші), які загалом означають одне й те саме явище, але створюють підґрунтя для подальших суперечок, виключно у сфері термінології [2, с. 147].

Відповідно до висловлених наукових поглядів у криміналістичній літературі з'явилися пропозиції щодо хронології розвитку криміналістичної характеристики злочинів. Так, В.Л. Синчук у розвитку цієї категорії виділяє чотири етапи:

1. Перші згадки й опис криміналістичної характеристики злочинів у працях О.Н. Колісниченка, С.П. Мітрічева, Л.О. Сергєєва (кінець 60-х років ХХ ст.).

2. Розробка теоретичних засад криміналістичної характеристики злочинів (80-ті – початок 90-х років ХХ ст.).

3. Розробка криміналістичних характеристик окремих груп, видів і підвидів злочинів та поглиблення формування теорії криміналістичної характеристики злочинів (протягом 90-х років ХХ ст.).

4. Відставання розробок практичного аспекту порівняно з теоретичним і на підставі цього поява пропозицій щодо повної відмови від застосування криміналістичної характеристики як наукової категорії (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) [3, с. 16].

Уперше науково вивели та обґрунтували категорію криміналістичної характеристики злочинів такі науковці, як О.Н. Колісниченко та Л.О. Сергєєв. Останній розкривав її зміст на основі таких елементів: способу вчинення злочину; умов, у яких вчиняються злочини; особливостей обстановки, обставин, пов'язаних з об'єктами посягань; властивостей суб'єктів злочинів; зв'язку одних злочинів та правопорушень з іншими;

взаємозв'язку між зазначеними групами [4, с. 412]. О.Н. Колесніченко визначав, що криміналістична характеристика – це система відомостей про криміналістично-значимі ознаки злочинів цього виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і служить побудові та перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань розслідування [5, с. 10, 14].

Як зазначає А.Н. Халіков, аналіз визначень криміналістичної характеристики злочинів, запропонованих різними авторами, не вказує на їх принципові відмінності, а швидше – на варіативний характер досліджень, спрямованих в основному на подальшу розробку цієї категорії, класифікацію її елементів та визначення їх змісту [1, с. 30].

На думку І.Ф. Герасимова, криміналістична характеристика є «сукупністю відомостей про такі загальні риси, типові ознаки, обставини і інші характерні риси певного виду (групи) злочинів, які мають організаційне і тактичне значення для розкриття цього виду (групи) злочинів». Аналогічна думка й І.Ф. Пантелєєва, який писав, що криміналістична характеристика повинна розглядатися як сукупність даних про злочин.

Т.А. Сєдова підкреслила, що криміналістичну характеристику складають знання про закономірності взаємодії і взаємозв'язків елементів (а не просто відомості про елементи), оскільки це дозволяє більш ефективно розслідувати злочин. Цю думку підтримує й І.П. Лузгін: «У криміналістичній характеристиці злочинів повинні знайти відображення реальні зв'язки і залежності між окремими елементами» [6].

На думку Л.Я. Драпкіна, криміналістична характеристика злочинів – це наукова категорія, у якій із достатнім ступенем конкретності описані типові ознаки і властивості події, обстановки, способу та механізму вчинення суспільно небезпечних дій певної класифікаційної групи, процесу утворення і локалізації доказів, типологічні ознаки особи і поведінки обвинувачуваних, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів замахів [4, с. 412].

В.О. Образцов вважає, що під криміналістичною характеристикою злочинів розуміється система об'єктивних відомостей про механізм злочинного діяння, типові сліди й об'єкти, які їх відображають, взаємодіючи в процесі вчинення злочину, особливості і джерела формованої ними фактичної інформації, яка має значення для виконання завдань кримінального судочинства шляхом застосування обумовлених ними криміналістичних засобів, прийомів і методів [7, с. 496].

Визначення криміналістичної характеристики злочинів як системи узагальнених фактичних відомостей і заснованих на них наукових висновків та рекомендацій про найбільш типові, криміналістично-значимі ознаки злочинів, знання яких необхідне слідчим і дізнавачам для організації та проведення їх всебічного, повного й швидкого розкриття і розслідування надав І.О. Возгрін [8].

Ф.В. Кофанов та О.Л. Кобилянський дають таке визначення: «Криміналістична характеристика злочинів – це система відомостей про певні види злочинів, ознаки суб'єкта злочину, його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, які мають значення для виявлення і розкриття таких діянь криміналістичними засобами, приемами та методами» [9, с. 240].

В.П. Сабадаш та М.О. Ларкін визначають криміналістичну характеристику злочинів як типову інформаційну систему, яка містить дані про ключові елементи механізму злочинної поведінки і слугує основою для планування розслідування і висування слідчих версій [10, с. 153]. Ми підтримуємо вказану точку зору, адже криміналістична характеристика – це не просто сукупність відомостей, даних, інформації, рис, якостей,

а сукупність криміналістично значимих ознак злочину. Саме таке бачення криміналістичної характеристики злочинів має значення для обрання ефективної системи слідчих дій та оперативно-розшукових заходів у розслідуванні.

Аналізуючи запропоновані дефініції, можна чітко простежити, що криміналістична характеристика злочину – це системне поняття. Тому варто погодитись із С.І. Коноваловим, який зазначає, що системне розуміння криміналістичної характеристики злочинів повинно припускати не стільки послідовну характеристику значущих елементів злочинної діяльності, скільки розкриття внутрішніх зв'язків між ними [11].

Резюмуючи викладене вище, криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із корупцією, включає в себе криміналістично-значимі елементи, які визначаються між собою кореляційним зв'язком у вигляді умисних протиправних діянь, що містять ознаки корупції, вчинені суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, які завдають шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Не менш дискусійним залишається питання щодо кількісного та якісного складу елементів криміналістичної характеристики злочинів. Наукові дослідження із цієї теми дають зрозуміти, що автори вказують від 4 до 19 елементів криміналістичної характеристики злочинів. Не вдаючись до глибокого аналізу наявної дискусії, наведемо декілька позицій учених із цього питання.

Так, В.Ю. Шепітько до елементів криміналістичної характеристики відносить: 1) спосіб злочину; 2) місце й обстановку; 3) час учинення злочину; 4) знаряддя та засоби вчинення злочину; 5) предмет злочинного посягання; 6) особистість потерпілого (жертви); 7) особистість злочинця; 8) типові сліди злочину [12, с. 318].

Ф.В. Кофанов розглядає криміналістичну характеристику злочинів як систему, що складається з елементів, які включають у себе такі компоненти:

1) особа злочинця, яка характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; категорії посадових матеріально відповідальних та інших осіб, які можуть бути причетними до злочину; чинники, що мали вплив на формування і здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо;

2) способи вчинення злочинів (пошук відповідних знарядь злочину; заходи щодо створення залишку сировини, готової продукції, резерву грошових коштів та інші); способи вчинення злочину (ненасильницькі дії, заходи щодо заволодіння майном, його вилучення, збуту, реалізації); способи приховування злочину, маскуванню злочинних дій;

3) особа потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки вкритимості тощо);

4) предмет посягання: грошові кошти, цінні папери, матеріальні цінності у вигляді сировини, палива, матеріалів, напівфабрикатів, готових виробів з урахуванням їх споживчої цінності, які можуть бути віднесені до різних джерел посягання;

5) типова «слідова картина» злочину: місце як частина матеріального середовища, що включає, окрім приміщення та ділянки місцевості, сукупність різних предметів [9, с. 241–242].

В.П. Сабадаш, крім вказаних вище елементів, додає до структури криміналістичної характеристики злочинів місце, час та обстановку скоєння протиправного діяння [10, с. 154].

І.А. Возгрін вважає, що в кожного виду злочину повинен бути встановлений свій комплекс елементів криміналістичної

характеристики, з визначенням кореляційних зв'язків і залежностей у вигляді кількісних показників [8, с. 27–28].

Враховуючи зазначені погляди на елементний склад криміналістичної характеристики злочинів, можна зробити висновок, що основними складовими цієї категорії є предмет злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, слідова картина та особа злочинця. Варто погодитися з думкою О.О. Алексеева про те, що ці елементи не можуть розглядатися як єдина та незмінна система для всіх видів злочинів. Це найбільш типовий вибір криміналістично-значущих ознак, покликаних забезпечувати прикладну функцію криміналістичної характеристики. Щодо окремих видів злочинів цей набір може видозмінюватися [13, с. 14].

Для визначення елементного складу криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із корупцією, необхідно проаналізувати склади злочинів, що, відповідно до Кримінального кодексу України, можна віднести до корупційних.

Враховуючи, що встановлення ознак, за якими те чи інше протиправне діяння може мати корупційний характер, не є метою цієї статті, ми лише зазначимо, що злочини, які пов'язані з корупцією, мають корисливий мотив у вигляді прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди.

Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» визначає, що неправомірною вигодою – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [14].

Відповідно до зазначеного закону корупційне правопорушення – умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною в частині першій статті 4 цього закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

О.М. Джужа корупційними вважає злочини, усі ознаки яких вказують на їх корупційний характер і визначені в законі чи випливають із його змісту. До них належать: одержання хабара; зловживання владою або службовим становищем; заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем; притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем [16, с. 26].

Враховуючи викладене та зважаючи на новели антикорупційного законодавства, до злочинів, пов'язаних із корупцією, можна віднести склади злочинів, передбачені ч. 2 ст. 191, ст. ст. 354, 364, 364-1, 365-2, 368-370, 372, ч. 2 ст. 375 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [16].

Отже, до структури криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із корупцією, ми пропонуємо віднести: 1) особу злочинця; 2) спосіб вчинення злочину та його приховування; 3) обстановку (час та місце вчинення); 4) предмет; 5) мету та мотив; 6) завдану шкоду; 7) потерпілих та третіх осіб.

Видається слушною позиція А.Н. Халікова, сферою дослідження якого є вчинення злочинів, скоєних службовими особами, який до елементів криміналістичної характеристики включає також наявність законодавчих актів та інших правових норм, що визначають повноваження та функції посадових осіб, які використовувалися або порушувалися під час скоєння злочинів у сфері службової діяльності та механізм скоєння злочину, що включає його підготовку, спосіб і посткримінальну поведінку учасників із переважанням документального фіксування їхніх дій [1, с. 39].

У контексті скоєння корупційного правопорушення службовою особою ми також погоджуємося з його думкою про те, що в обстановці скоєння злочину, крім часу та місця, великого значення набуває середовище діяльності службової особи.

У криміналістичній характеристиці злочинів, пов'язаних із корупцією, важливе місце посідає особа злочинця та потерпілого. Також не варто залишати поза увагою третіх осіб, в інтересах яких пропонується або надається неправомірною вигодою.

Завдяки прийняттю нового антикорупційного законодавства особою злочинця цієї категорії злочинів відтепер можуть бути не лише державні службовці, а й службові особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми та особи, які надають публічні послуги. Суб'єктом злочину за ст. 354 та ст. 369 КК України взагалі може бути лише загальний суб'єкт.

Згідно з приміткою до ст. 364 КК України службовими особами в ст. ст. 364, 368, 368-2, 369 цього кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів [16].

Поняття осіб, які надають публічні послуги, є новим. Ні КК України, ні будь-які інші нормативно-правові акти України не мають визначення цього поняття, тому слід виходити із загального аналізу кримінально-правових та інших нормативних приписів. Так, В.М. Киричко під особами, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг (особами, які надають публічні послуги), розуміє осіб, які не є службовими (у кримінально-правовому значенні), державними службовцями чи посадовими особами місцевого самоврядування, але на законних підставах надають публічні послуги, що функціонально входять до публічної сфери суспільних відносин і полягають у виконанні певних визначених законом повноважень на засадах об'єктивності та неупередженості, фактичні результати якого, як правило, відображаються в офіційному документі і набувають обов'язкового юридичного значення для всіх або для визначених законом суб'єктів правовідносин та спричиняють чи здатні спричинити наслідки правового характеру у сфері виконання функцій держави чи місцевого самоврядування [17, с. 52].

Елементом криміналістичної характеристики корупційних злочинів, тісно пов'язаним з особою злочинця, є мета і мотиви

діяння. Зазначені ознаки мають пряме відношення до механізму скоєння злочину, до способів досягнення злочинних результатів.

Аналіз диспозицій статей КК України дозволяє зробити висновок, що мотивами корупційних правопорушень є: 1) корисливі; 2) задоволення інших особистих інтересів; 3) задоволення інтересів третіх осіб. Метою є одержання неправомірної вигоди.

Корупційні правопорушення вчиняються як у денний, так і у вечірній час. Слідча практика показує, що час вчинення цієї категорії злочинів залежить від місця скоєння, а останнє залежить від характеру неправомірної вигоди. Однозначно, що вибір часу та місця скоєння корупційних злочинів впливає на подальшу підготовку до протиправних дій, способів вчинення та поведінки учасників скоєного злочину.

Досліджуючи спосіб вчинення злочину, слід зазначити, що він, будучи серцевиною механізму злочину, показує якісну сторону злочинного діяння, його суть, яка являє собою головну дію, спрямовану на досягнення злочинного результату. З цього приводу А.Н. Халіков зазначає, що способом вчинення злочину є система індивідуальних прийомів і методів протиправних дій, які розпізнаються кримінальним законодавством, що спрямовані на досягнення злочинного результату з використанням обраних знарядь і засобів в умовах конкретної матеріальної обстановки і суб'єктного оточення [1, с. 48].

Спосіб вчинення злочинів корупційної спрямованості тісно пов'язаний з особою злочинця. Так, якщо суб'єктом злочину виступає службова особа, то беззаперечно що спосіб скоєння нею злочину передбачатиме активне використання посадових повноважень і службового становища посадової особи. З цього випливає, що практично будь-яке повноваження, надане службовій особі в якості її посадових прав та обов'язків, може бути використано в кримінальних цілях.

Предметом злочину вважається те, у зв'язку із чим або з приводу чого вчиняється злочин [18, с. 82]. Аналіз статей КК України, які мають ознаки корупції, дає підстави вважати предметом таких злочинів неправомірну вигоду. Визначення цього поняття давалося вище. Зазначимо, що згідно із законодавчою дефініцією можна виокремити такі ознаки неправомірної вигоди: 1) неправомірною вигодою можуть бути: а) грошові кошти, б) переваги, в) пільги, г) послуги, д) нематеріальні активи, е) інше майно; 2) ці предмети обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [19, с. 59].

Як відомо, результатом скоєння протиправного діяння є завдання шкоди матеріальній та/або моральній. Під час вчинення злочинів, пов'язаних із корупцією, відповідно до КК України, шкода завдається охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб [16].

Висновки. Підсумовуючи висловлені позиції щодо елементів криміналістичної характеристики злочинів, можна зробити висновок, що наданий нами якісний та кількісний склад вказаної наукової категорії не є статичним. У залежності від необхідності та характеру скоєного злочину корупційної спрямованості до криміналістичної характеристики можуть додаватися такі елементи, як «слідова картина», типові слідчі версії та інші.

Література:

- Халіков А.Н. Должностные преступления: характеристика, расследование, предупреждение (криминалистический аспект): [монография] / А.Н. Халіков; под ред. заслуженного юриста Российской Федерации, докт. юрид. наук, проф. В.И. Комиссарова. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 312 с.
- Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: [монографія] / В.А. Журавель; Нац. акад. прав. наук України, Інститут вивч. пробл. злочинності. – Х.: Апостіль, 2012. – 302 с.
- Синчук В.Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення: [монографія] / В.Л. Синчук; за ред. докт. юрид. наук, проф. В.А. Журавля. – Х.: Харків юридичний, 2005. – С. 57
- Криміналістика: [учебник] / Л.Я. Драпкин, В.Н. Карагодин. – М.: 2011. – 768 с.
- Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дис. докт. юрид. наук. / А.Н. Колесниченко. – Х., 1967. – 21 с.
- Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: [навч. посібник] / А.В. Старушкевич. – К., 1997. – 44 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawdiss.org.ua/books/688.doc.html>.
- Криміналістика / под ред. докт. юрид. наук, проф. В.А. Образцов. – М.: Юристъ, 1997. – 760 с.
- Возгрин И.А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография / И.А. Возгрин. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003 – 475 с.
- Кофанов А.В. Криміналістика: питання і відповіді: [навч. посіб.] / А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Я.В. Кузьмічов та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
- Сабадаш В.П. Криміналістика: [навч. посіб.] / В.П. Сабадаш, М.О. Ларкін – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 228 с.
- Коновалов С.И. Соотношение криминалистической характеристики и механизма преступления по делам о преступных нарушениях требований пожарной безопасности / С. Коновалов // Теория и практика общественного развития. – 2011. – № 8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://http://cyberleninka.ru>.
- Шепитько В.Ю. Криміналістика: [курс лекцій] / В.Ю. Шепитько. – Х.: Одиссей, 2005. – 544 с.
- Алексеев О.О. Розслідування окремих видів злочинів: [навч. посіб.] / О.О. Алексеев, В.К. Весельський, В.В. Пясковський. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 278 с.
- Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
- Курс кримінології. Особлива частина: [підручник]: у 2 кн. / [М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник та ін.]; за заг. ред. О.М. Джузи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
- Кримінальний кодекс України, Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
- Киричко В.М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В.М. Киричко. – Х.: Право, 2013. – 424 с.
- Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / відп. ред. заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор С.Л. Стрельцов. – Х.: Одиссей, 2009. – 328 с.
- Кримінальна відповідальність за окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: [навч.-практ. посіб.] / [Ю.В. Ударцов, С.М. Блажівський, Н.В. Лісова, О.О. Седлецький, З.А. Загинеї (Тростюк), І.І. Присяжнюк, О.І. Бутович, Л.М. Шмаль]; за заг. ред. Ю.В. Ударцова. – К.: Алерта, 2013. – 180 с.

Казанская Л. Н. Криминалистическая характеристика преступлений, связанных с коррупцией

Аннотация. Статья посвящена анализу научных взглядов относительно определения понятия криминалистической характеристики преступлений, в частности связанных с коррупцией, и выделение ее типичных составляющих элементов.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, элементы криминалистической характеристики, коррупционная преступность, неправомерная выгода.

Kazanska L. Criminalistical characteristic of crimes related to corruption

Summary. The article analyzes the scientific views on the definition of criminological characteristics of crimes, including corruption and isolation of typical components.

Key words: criminalistical characteristics, elements of criminological characteristics corruption crime, illegal benefit.